

и могат да се обяснят както от битовитѣ условия и смѣшение, така и отъ расови особености.¹⁾

Измѣренията на Богданова добиватъ особенъ интересъ по това, че тутакси слѣдъ дачнитѣ за стария и новия български краниологиченъ типъ, слѣдватъ нѣколко цифри, получени отъ измѣрениа на *чуваши* черепи. Указа се, че отъ измѣрениитѣ черепи, 54·16% били долхокефални и субдолхокефални (всичко 26), мезатикефални 35·41% (всичко 17), суббрахикефални 8·33%(4), и сѣщи брахикефали само 1 жена или 2·08%.

Като сравнява срѣднитѣ черепни показатели на волжскитѣ, дунавскитѣ, край-балканскитѣ българи отъ Сливенъ (Б. ги нарича „турецкіе болгары“) и чувашитѣ той получава най-много дългоглави черепи отъ край-дунавскитѣ българи (75·40), послѣ отъ край-балканскитѣ (76·25), послѣ отъ чувашитѣ (77·19) и най-сетитѣ отъ „древнитѣ“ българи (78·12).²⁾

Тия цифри обаче не могатъ да се взематъ за доказателство, че чувашитѣ и българитѣ сѣ близко сродни, защото въ много други характерни бѣлзи тѣ се различаватъ (прѣобладаване на низкоорбитността, ширококонебностъ и пр.). Така споредъ Богданова излиза, че *древнитѣ българи не сѣ били славяни, ако брахикефалията се вземе за характеренъ признакъ на славянския черепъ, но че не сѣ били и чувашни* („по крайней мѣрѣ такима, какими мы ихъ имѣемъ въ нашихъ черепахъ“), ако и да стоятъ по изтънчалостта на яблчицитѣ по-близу до чувашитѣ отъ колкото край-балканскитѣ българи.

Най-сетитѣ относително въпроса, въ каква връзка се намиратъ волжскитѣ българи съ балканскитѣ, по досегашнитѣ краниологични данни може да се каже само толкова, че тѣ не доказаватъ положително тая връзка, но и не прѣдставятъ рѣзки данни, които да противурѣчатъ на това прѣдположение.

Тия сѣ до днесъ въ европейската литература единичитѣ по-подробни кефалометрични данни върху българския типъ, къмъ които може да се прибавятъ само измѣренията на Д-ра *Басановича* у насъ върху 2116 живи мъжки и 167 женски индивидуума отъ Ломско. (Сбм. V, Материали за санитарната етнография на България, стр. 30—31: 50, 99% брахикефали, 27·64% хипербрахикефали, 1·54% ултрабрахикефали; само 3% долхокефали, 16·88% мезокефали у мъжетѣ). Като изключимъ съобщенията на Басановича, всѣки вижда, колко кефалометричнитѣ данни сѣ недостатъчни и колко е смѣло, цѣлянтъ въпросъ за расовата принадлежностъ на българитѣ да се смѣта за рѣшенъ въз основа само на нѣколко десетки измѣрениа на случайно събрани черепи. Самъ Богдановъ впрочемъ първъ признава, че неговитѣ изслѣдвания не прѣдставятъ едно окончателно рѣшение. „Само собою разумѣется, что мнѣ и въ голову не приходило окончательно рѣшать подобный вопросъ, такъ какъ вообще и смотрю на рядъ этюдовъ, предложенныхъ мною събъду, какъ на рядъ *вопросовъ*, ожидающихъ давно уже своей очереди быть рассмотрѣнными съ краниологической стороны. Населеніе Булгаръ должно было быть смѣшаннымъ и потому нѣсколько десятковъ череповъ составляютъ далеко не крѣпкій фундаментъ для окончательныхъ рѣшеній, но самия эти рѣшенія никогда не придутъ, или ихъ окажется нужнымъ ждать гораздо дольше, если не будутъ дѣлаться попытки, если не рѣшенія, то хотя бы постановки вопросовъ въ той формѣ, въ какой можетъ дать отвѣтъ на нихъ краниология“ (о. с. р. 363). Това може да бѣде казано въобще въ извинение на всички *досегашни* ошити, да се освѣтли колко годѣ въпросътъ за етногеніята на прабългаритѣ отъ гледището на краниолога. Нека се надѣемъ обаче, че за напрѣдъ, благо-

¹⁾ Другитѣ точки отъ заключението на Б. съдържатъ подробности, които тукъ не сѣ нужни. Само на едно още заслужа да се обърне внимание, именно, че и Б. сяко като Коперникъ, намѣрилъ много малкъ процентъ отъ черепи съ изтънчали яблчици (монголки типъ) г. 7. р. 375.

²⁾ Пропорцията е малко по-друга, ако се сравнятъ само мъжнитѣ черепи.